

**MULTIMEDIA VOSITALARI ASOSIDA DARS STRUKTURASINI
OPTIMALLASHTIRISH MODELLARI**

Qurbonboyeva Shahnoza Komiljon qizi

OXU Universiteti magistratura talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ta’lim jarayonida multimedia vositalaridan samarali foydalanish orqali dars strukturasini optimallashtirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Multimedia texnologiyalariga asoslangan dars modellarining mohiyati, ularning boshlang‘ich ta’lim jarayonidagi o‘rni hamda didaktik imkoniyatlari ilmiy tahlil qilingan. Tadqiqot davomida audio, video, animatsiya, interaktiv taqdimotlar va raqamli ta’lim platformalari asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning bilimlarni chuqur va ongli o‘zlashtirishiga, mustaqil fikrlash ko‘nikmalarining shakllanishiga hamda o‘quv motivatsiyasining ortishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi asoslab berilgan. Shuningdek, multimedia asosida dars strukturasini optimallashtirish modellari va ularni amaliyotda qo‘llash mexanizmlari ochib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *multimedia vositalari, dars strukturasini optimallashtirish, raqamli ta’lim, interfaol metodlar, vizuallashtirish, pedagogik model, boshlang‘ich ta’lim.*

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi o‘quv jarayonini tashkil etish shakl va metodlariga yangi talablarni qo‘ymoqda. Bugungi kunda ta’lim jarayonining samaradorligi nafaqat o‘quv materialining mazmuniga, balki uni taqdim etish usullariga ham bevosita bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning yosh, psixologik va fiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda darslarni qiziqarli, tushunarli va interaktiv tarzda tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu jihatdan qaralganda, multimedia vositalari asosida dars strukturasini optimallashtirish ta’lim samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Multimedia texnologiyalari yordamida o‘quv materiallarini vizual, eshitish va amaliy faoliyat bilan uyg‘un holda taqdim etish imkoniyati yaratiladi. Bu esa o‘quvchilarning bilimlarni chuqurroq va mustahkamroq o‘zlashtirishiga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Multimedia vositalarining ta’lim jarayonidagi ahamiyati

Multimedia vositalari — bu matn, grafika, rasm, ovoz, video va animatsiya elementlarini birlashtirgan zamonaviy axborot texnologiyalaridir. Ta’lim jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish quyidagi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi:

- o‘quv materialining mazmunini boyitadi va tizimlashtiradi;
- murakkab va abstrakt tushunchalarni aniq va tushunarli qiladi;

- o‘quvchilarning diqqatini uzoq vaqt davomida saqlab turadi;
- o‘quv faoliyatini faollashtiradi;
- ta’lim jarayonini individuallashtirish imkonini beradi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilimni asosan ko‘rish va eshitish orqali qabul qilganliklari sababli multimedia vositalari ularning bilish faoliyatini sezilarli darajada faollashtiradi. Tadqiqotchilarning fikriga ko‘ra, vizual va audiovizual axborot asosida tashkil etilgan darslar an’anaviy darslarga nisbatan samaraliroq hisoblanadi (Richard E. Mayer).

Dars strukturasini optimallashtirish tushunchasi

Dars strukturasini optimallashtirish — bu belgilangan ta’lim maqsadlariga eng qisqa vaqt ichida, eng samarali pedagogik usullar yordamida erishishni ta’minlovchi jarayondir. Multimedia vositalariga asoslangan optimallashtirilgan dars quyidagi asosiy bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

1. Motivatsiya bosqichi – video lavhalar, animatsiyalar, qiziqarli audio materiallar yordamida o‘quvchilar e’tiborini jalb etish;
2. Yangi bilimlarni tushuntirish – interaktiv taqdimotlar, sxema va vizual materiallar orqali mavzuni izchil bayon etish;
3. Mustahkamlash bosqichi – multimedia testlar, didaktik o‘yinlar va amaliy mashqlar yordamida bilimlarni mustahkamlash;
4. Baholash va refleksiya – onlayn savollar, teskari aloqa va o‘z-o‘zini baholash orqali o‘quv natijalarini tahlil qilish.

Mazkur bosqichlar asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning bilish faoliyatini tizimli va samarali yo‘lga qo‘yishga xizmat qiladi.

Multimedia asosida darsni optimallashtirish modellari

Boshlang‘ich ta’lim amaliyotida quyidagi multimedia asosidagi dars modellaridan samarali foydalanish mumkin:

- Vizual model – slaydlar, rasmlar, diagrammalar va animatsiyalar orqali tushuntirish;
- Audiovizual model – video darslar va ovoqli izohlar asosida o‘qitish;
- Interaktiv model – raqamli mashqlar, testlar, o‘yin elementlari yordamida o‘quvchilarni faol ishtirok etishga jalb etish;
- Aralash (blended) model – an’anaviy o‘qitish metodlari va multimedia texnologiyalarining uyg‘unlashuvi.

Ushbu modellar o‘quvchilarning individual qobiliyatlari va o‘rganish tezligini hisobga olgan holda dars jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi.

O‘qituvchining roli

Multimedia asosida tashkil etilgan darslarda o‘qituvchining roli tubdan o‘zgaradi. U endilikda:

- axborot beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi va tashkilotchi;
- o‘quv materialini tanlovchi va moslashtiruvchi;
- o‘quvchilarning mustaqil faoliyatini rag‘batlantiruvchi pedagog sifatida namoyon bo‘ladi.

20-Yanvar, 2026-yil

Bu yondashuv John Dewey tomonidan ilgari surilgan faol va tajribaga asoslangan ta’lim g‘oyalariga hamohangdir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, multimedia vositalari asosida dars strukturasini optimallashtirish ta’lim sifatini oshirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Bunday darslar o‘quvchilarning bilimlarni chuqur va ongli o‘zlashtirishiga, mustaqil fikrlash ko‘nikmalarining rivojlanishiga hamda ta’lim jarayoniga faol jalb etilishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’limda multimedia texnologiyalaridan tizimli va maqsadli foydalanish pedagogik samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasi to‘g‘risida. 2019-yil 31-dekabrdagi qaror.
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
3. G‘ulomov S.S. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
4. Назаров Қ. Таълимда инновацион технологиялар. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2018.
5. Azizxo‘jayev A.A. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2014.
6. Abdullayeva N. Zamonaviy didaktika va ta’lim metodlari. – Toshkent, 2019.
7. Rahmonqulova G. Ta’lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish. – Toshkent, 2020.
8. Safarov M. Ta’lim samaradorligini oshirishning pedagogik asoslari. – Toshkent, 2017.
9. John Dewey. Democracy and Education. – New York: Free Press, 1997.
10. Richard E. Mayer. Multimedia Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
11. Clark R., Mayer R. E-Learning and the Science of Instruction. – Hoboken: Wiley, 2016.
12. Benjamin Bloom. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 1956.